

УДК 332.15

А. В. Шлапак,
д. е. н., доцент, завідувач кафедри міжнародної економіки,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8697-7039>

О. А. Іващенко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри міжнародної економіки,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8490-778X>

Л. П. Бобер,
старший викладач кафедри міжнародної економіки,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-1910-9371>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.19.33

МІСЬКІ АГЛОМЕРАЦІЇ: ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ТА ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ

A. Shlapak,
Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Head of the Department
of International Economics, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
O. Ivashchenko,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department
of International Economics, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
L. Bober,
Senior Lecturer of the Department of International Economics,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

URBAN AGGLOMERATIONS: PREREQUISITES FOR EMERGENCE AND FACTORS OF FORMATION AND DEVELOPMENT

У статті розглянуто теоретичні підходи до визначення сутності міських агломерацій та їх ключових характеристик. Особливу увагу приділено аналізу основних ознак агломерацій, зокрема їхнього функціонального та просторового розвитку. Головною передумовою формування агломерацій визнано розширення територій міст під впливом урбанізаційних процесів, що супроводжуються збільшенням щільності населення та економічної активності. Досліджено рівень урбанізації на різних континентах і в європейських країнах, проаналізовано статистичні дані щодо найбільших міських агломерацій Європи. Здійснено класифікацію чинників, що сприяють формуванню агломерацій, включаючи економічні, соціальні та демографічні аспекти. Підкреслено важливість дослідження агломерацій як феномену, що відіграє вирішальну роль у забезпеченні сталого розвитку національних економік. Зроблено висновок про необхідність подальшого вивчення впливу міських агломерацій на соціально-економічний розвиток і підвищення якості життя населення, а також оптимізації просторового планування з метою ефективного використання ресурсів.

The article outlines theoretical approaches to explaining the essence of urban agglomeration. The main characteristics of urban agglomerations are considered, which include the concentration of production and labor resources, population density, the presence of pendulum migrations with labor, cultural, household and recreational purposes, close economic, labor, cultural, household and

recreational ties. It was revealed that the main prerequisite for the emergence of agglomerations is the expansion of urban areas under the influence of urbanization processes. The level of urbanization by continent and in European countries was studied. It was found that the highest level of urbanization is typical for North America (83%), in the EU it is equal to 76%, in Ukraine – 69,7%. It is noted that the influence of urbanization processes on the formation of urban agglomerations is manifested due to the need to solve a number of negative consequences of urbanization, in particular, such as problems of housing and transport availability, the concentration of a significant number of manufacturing enterprises within large cities, and the accumulation of industrial and household waste. Statistical data on the largest urban agglomerations of Europe were analyzed. The predictions of scientists regarding the growth of the number of urban agglomerations in the world and Europe, as well as the increase in the population in existing agglomerations, are considered. A classification of the factors that stimulate the formation of urban agglomerations was made, with the allocation of three groups: economic, ecological and social. It was concluded that taking into account these factors will allow to expand the vision of effective ways of improving the development of urban agglomerations in Ukraine. A complex of tasks has been formulated, the solution of which will allow overcoming the organizational and legal problems of managing the development of urban agglomerations. The need for further research devoted to the assessment of the role of urban agglomerations in promoting the sustainable development of national economies is noted.

Ключові слова: міські агломерації, урбанізаційні процеси, рівень урбанізації, міста-супутники, співробітництво, агломераційні чинники.

Key words: urban agglomerations, urbanization processes, level of urbanization, satellite cities, cooperation, agglomeration factors.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Для України, як і для багатьох зарубіжних країн, характерним є прискорений розвиток міських агломерацій. Численні дослідження вітчизняних науковців переконують, що міські агломерації є центрами інновацій та економічного зростання, впливають на конкурентоспроможність регіонів та національної економіки. Формування агломерацій створює комфортне середовище для розвитку бізнесу, забезпечує високий рівень розвитку продуктивних сил та високу якість життя населення. Все сказане вище обумовлює необхідність дослідження передумов виникнення міських агломерацій та чинників, які впливають на їх формування, що дасть можливість обґрунтувати стратегічні напрямки їхнього розвитку для зміцнення конкурентоспроможності української економіки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню теоретичних та прикладних питань розвитку міських агломерацій присвячено значну кількість публікацій вітчизняних науковців. О. М. Ю. Дорошук досліджує сутність поняття "міська агломерація", характеризує основні ознаки сучасних міських агломерацій, розглядає основні критерії їх виокремлення [1]. У статті

С. В. Богачова розглядаються економічні та правові проблеми управління розвитком міських агломерацій в Україні [2]. О. Л. Дронова та Я. С. Лис характеризують просторовий і функціональний феномен агломерації, розглядають властивості міських агломерацій, їх переваги та недоліки [4].

З. О. Сірик та В. Л. Засадній досліджують особливості міських агломерацій, характеризують етапи їх

формування, розглядають ризики функціонування міських агломерацій [5]. Ознайомлення із публікаціями вітчизняних та зарубіжних дослідників дозволяє зробити висновок про наявність значного наукового доробку з питань формування та розвитку міських агломерацій. Тематика наукових статей присвячена трактуванню сутності цього феномену територіальної організації суспільства, визначенню ролі міських агломерацій у підвищенні конкурентоспроможності регіонів та національної економіки, проблемам управління у міських агломераціях. Проте існує потреба у дослідженні передумов виникнення міських агломерацій та чинників, які стимулюють їх формування, що дасть можливість розширити бачення ефективних шляхів удосконалення їхнього розвитку.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є дослідження теоретичних засад існування міських агломерацій, зокрема передумов їх виникнення та чинників формування і розвитку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

На території України на сьогодні сформувалась низка великих міських агломерацій, функціонування яких вимагає пошуку шляхів ефективного їх розвитку та належного правового регулювання. Між тим, у багатьох наукових публікаціях вітчизняних дослідників зазначається, що в Україні міські агломерації не мають правового статусу, а також відсутнє чітке визначення їх сутності.

В науковій літературі наводяться різні трактування поняття "міська агломерація". О. М. Ю. Дорошук визначає міську агломерацію як "цілісне багатокомпонентне динамічне територіальне утворення, яке виникає на базі

міста-ядра і наближених поселень, пов'язаних між собою не тільки територіальною ознакою, а також інтенсивними зв'язками, а саме демографічними, соціальними, економічними і культурними" [1, с. 56].

С. В. Богачов під міською агломерацією розуміє "групу близько розташованих міст, селищ та інших населених пунктів з тісними трудовими, культурно-побутовими, виробничими зв'язками" [2, с. 14].

Науковці Інституту Громадянського Суспільства трактують міську агломерацію як "зосередження населених пунктів (здебільшого міського типу) на певній території і групування їх за певними ознаками: виробничими, ремісничими, рекреаційними, культурологічними" [3].

На думку О. Л. Дронової та Я. С. Лис, міська агломерація — це "союз великого центру, ядра агломерації з малими та середніми (а інколи і з великими) агломерованими поселеннями — містами-супутниками. Це зручна і взаємовигідна форма співробітництва всіх учасників союзу" [4, с. 240].

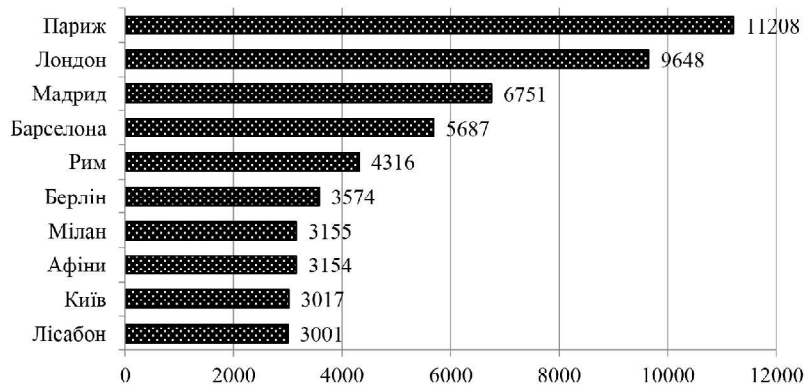
З. О. Сірик та В. Л. Засадній вважають, що міська агломерація — це "просторове угруповання населених пунктів, головним чином міських, які об'єднані між собою зв'язками (трудовими, виробничими, культурно-побутовими та іншими), які є стійкими і здійснюються на взаємовигідній основі, об'єднуючись в багатокомпонентну систему, що розвивається" [5, с. 303].

Зарубіжні дослідники визначають міську агломерацію як "суміжну забудовану територію, сформовану одним центральним містом або декількома суміжними містами, які мають спільне промислове, інфраструктурне та житлове землекористування з високими рівнями щільності, а також вбудованими відкритими просторами" [6].

У проекті Закону України "Про міські агломерації", поданому до Верховної Ради України у 2017 р., міська агломерація визначається як "форма багатоцільового співробітництва територіальної громади міста-центру агломерації та територіальних громад сіл, селищ, міст, що розташовані в зоні впливу міста-центру агломерації та мають інтенсивні господарські, трудові, культурно-побутові зв'язки з містом-центром агломерації, з метою спільної реалізації окремих функцій місцевого самоврядування" [7].

Серед основних ознак міської агломерації А. В. Степаненко та А. А. Омельченко називають наступні:

- територіальну єдність поселень, групове розселення;
- об'єднання виробничими, соціальними, трудовими і культурно-побутовими зв'язками, об'єктами інфраструктури, спільним використанням міжнаселених територій та ресурсів;
- високий рівень інтеграції міських функцій;
- густоту транспортно-комунікаційної мережі і наявність транспортних коридорів;
- функціональну цілісність, зумовлену розвинутими міжпоселенськими зв'язками інтегративного характеру;

Рис. 1. Десять найбільших міських агломерацій Європи у 2023 р. (тис. жителів)

Джерело: побудовано на основі [10].

- цілісність ринку праці, нерухомості, землі;
- концентрацію виробництва і трудових ресурсів [8, с. 186].

Ширший перелік ознак сучасних міських агломерацій називає О.М. Ю. Дорошук. До них дослідниця відносить такі:

- компактність (компактне розташування населених пунктів, переважно міських);
- наявність транспортних коридорів, що дозволяють забезпечити взаємодію різних видів транспорту і спільність засобів доставки населення і вантажів;
- доступність, яка дозволяє розширити межі агломерації, за наявності розвинутої системи транспортних коридорів;
- концентрацію виробництва і трудових ресурсів;
- високу щільність населення;
- тісні економічні, трудові, культурно-побутові і рекреаційні зв'язки;
- наявність маятникових міграцій із трудовими, культурно-побутовими та рекреаційними цілями;
- цілісність ринків праці, нерухомості, землі;
- правову самостійність поселень (розташування поселень у межах своїх адміністративних регіонів);
- динамічність (здатність до швидкої адаптації до нових економічних і соціальних змін) [1, с. 55].

Кількість міських агломерацій у світі та Європі зростає, збільшується також чисельність населення в існуючих агломераціях. Наприклад, у найбільшій у Європі Паризькій агломерації кількість жителів зростає із 500 тис. осіб у 1800 р. до 10,9 млн осіб у 2013 р. та до 11,2 млн осіб у 2023 р. За прогнозами експертів населення однієї з найбільших у світі міських агломерацій Делі (Індія) збільшиться з 30,3 млн осіб у 2020 р. до 43,3 млн осіб у 2035 р. [9].

В Європі за станом на 2023 рік налічувалось біля 40 агломерацій з населенням від 1,1 млн жителів (Кельн, Німеччина) до 11,2 млн жителів (Париж).

Зарубіжні дослідники зазначають, що майже кожна європейська столиця еволюціонувала як міська агломерація [6]. У десятку найбільших європейських міських агломерацій входить і Київська міська агломерація (рис. 1).

Найбільшою міською агломерацією Європи з населенням 11,2 млн осіб у 2023 р. був Париж. Друге та третє

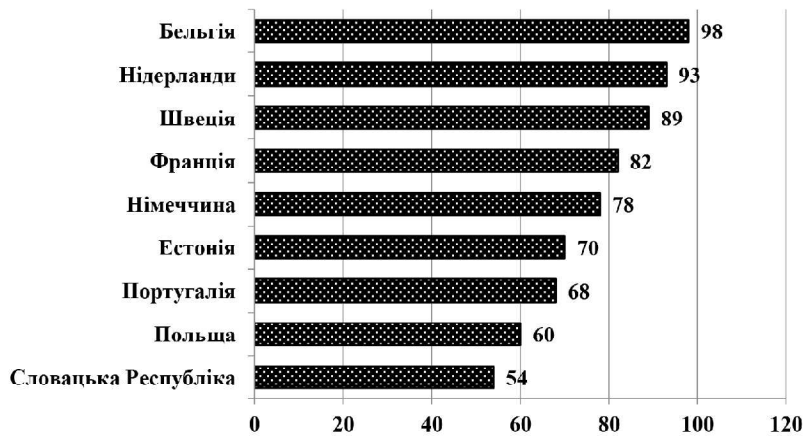

Рис. 2. Рівень урбанізації в європейських країнах у 2023 р., %

Джерело: побудовано на основі [14].

місця у цьому рейтингу займають Лондон (9,6 млн жителів) та Мадрид (6,75 млн жителів). Чисельність жителів у Київській міській агломерації аналітики платформи Statista визначили у 3,02 млн осіб, що, на нашу думку, є не досить об'єктивним, зважаючи на зміну чисельності населення України, пов'язану з війною.

Серед менших європейських міських агломерацій доцільно виділити Манчестер (2,8 млн жителів), Неаполь (2,2 млн), Турин (1,8 млн), Стокгольм (1,7 млн), Мюнхен (1,6 млн), Белград (1,4 млн), Прагу (1,3 млн), Амстердам (1,2 млн жителів) [10].

Найбільшою міською агломерацією у світі, за даними ООН, у 2020 р. був Токіо з населенням 37,4 млн осіб. Наступними за величиною агломераціями були Делі (Індія; 30,3 млн) та Шанхай (Китай; 27,1 млн) [9].

Розвиток міської агломерації здійснюється у двох формах: еволюційній та ініційованій. Еволюційний розвиток агломерації відбувається без державного втручання, а ініційований включає обґрунтування, прийняття та реалізацію управлінських рішень щодо зміни кількісних та якісних параметрів агломерації та її складових. При цьому враховується комплекс таких чинників, як чисельність населення, наявність природних ресурсів, розміри необхідних інвестицій, участь території у зовнішньоекономічній діяльності та інші [2, с. 14].

Головною передумовою виникнення міських агломерацій еволюційним шляхом є розширення площ міських територій під впливом урбанізаційних процесів. Основною причиною цього стала міграція населення до міст і столичних регіонів, викликана очікуваннями людей щодо пошуку більш привабливих умов життя. Певними факторами підштовхування до міграції були брак ресурсів, безробіття, незадоволення умовами життя, відсутність житла, прагнення збільшити особистий дохід, зміна сімейного стану. Міста ж приваблювали мігрантів кращими можливостями працевлаштування, більшою заробітною платою, кращою соціальною та освітньою інфраструктурою.

Американські дослідники Shlomo Angel, Jason Parent, Daniel L. Civco, Alexander Blei, David Poter, оцінюючи стан глобального розширення міст у світі, прийшли до висновку, що на сучасному етапі розвитку в загальному міста розширюються вдвічі швидше, ніж темпи зростання населення, і тепер займають майже 0,5% площі планети.

Зазначені автори досліджували вибірку із 30 міст і отримали вражаючі результати: 28 міст із цієї вибірки протягом ХХ століття розширилися більше, ніж у 16 разів. Згідно із їх середнім прогнозом, площа міст у країнах, що розвиваються, збільшиться з 300 тис. км² у 2000 р. до 770 тис. км² у 2030 р. і до 1200 тис. км² у 2050 р. [11].

Отже, до глобального розширення міст і в подальшому до виникнення міських агломерацій спонукають, перш за все, урбанізаційні процеси, які за останні кілька століть отримали значний розвиток. У 1800 р. рівень урбанізації (частка міського населення у загальній його чисельності) у світі складав менше 10%, а у 2023 р. цей показник отримав значення 57%. За оцінками ООН, чисельність міського населення перевищила чисельність людей у сільській місцевості у 2007 р. [12].

Найвищий рівень урбанізації характерний для Північної Америки (83%), а також для Латинської Америки та Карібського басейну (82%). В Європі 75% населення проживає у містах, в Азії — 53%, в Африці — 45% [13].

В Європейському Союзі рівень урбанізації у 1960 р. складав 58%, а у 2023 р. цей показник досяг значення 76% [14], значно відрізняючись за країнами-членами ЄС (рис. 2).

Отже, станом на 2023 рік найвищий рівень урбанізації в ЄС зафіксовано у Бельгії (98%), високі рівні урбанізації характерні для Нідерландів (93%) та Швеції (89%). Середній рівень урбанізації мають Німеччина (78%), Естонія (70%), невисокий — Польща (60%) а найнижче значення цього показника характерне для Словачької Республіки (54%).

Зарубіжні експерти прогнозують зростання до 2050 р. чисельності жителів столичних міст Європейського Союзу в середньому на 6,8%. При цьому кількість жителів столичних регіонів Мальти, Швеції та Люксембургу збільшиться на 20,0%, а скорочення чисельності мешканців столичних регіонів відбудеться у 13-х державах-членах ЄС. Найбільше падіння цього показника (понад 10%) прогнозується для Болгарії, Греції, Португалії, Румунії та Литви [9].

Рівень урбанізації в Україні на початок 2022 р. дорівнював 69,7% [15]. Протягом кількох десятиліть цей показник отримав незначні зміни. Так, у 1989 р. його значення складало 66% [16]. Найвищий відсоток міського населення у довоєнний період спостерігався у Донецькій, Дніпропетровській, Луганській та Харківській областях.

Вплив урбанізаційних процесів на розширення території міст та формування міських агломерацій проявляється через необхідність вирішення низки негативних наслідків урбанізації, зокрема таких, як: проблеми доступності житла та транспорту; скорочення зелених зон; зосередження значної кількості виробничих підприємств у межах великих міст; недостатність джерел водопровідної води; незадовільний стан комунальної системи міст; накопичення промислових та побутових відходів; негативне соціально-психологічне навантаження на жителів великих міст.

Вплив урбанізаційних процесів на розширення території міст та формування міських агломерацій проявляється через необхідність вирішення низки негативних наслідків урбанізації, зокрема таких, як: проблеми доступності житла та транспорту; скорочення зелених зон; зосередження значної кількості виробничих підприємств у межах великих міст; недостатність джерел водопровідної води; незадовільний стан комунальної системи міст; накопичення промислових та побутових відходів; негативне соціально-психологічне навантаження на жителів великих міст.

Формування міських агломерацій перебуває під впливом різноманітних чинників. О. Л. Дронова та Я. С. Лис вважають агломерацію результатом дії поєднання історичних, економічних, соціально-демографічних і ресурсних чинників і характеризують функціональний та просторовий феномен цього явища. Функціональний феномен агломерації, на думку зазначених авторів, полягає в тому, що маятниковими поїздками населення, яке проживає в її межах, поєднуються в тижневому циклі функції місць праці, сфери послуг, проживання та відпочинку.

Просторовий феномен агломерації проявляється у поєднанні на території агломерації різних видів забудови: селітебної, промислової, рекреаційної, обслуговування [4, с. 236].

А. В. Степаненко та А. А. Омельченко об'єднують агломераційні чинники у три групи: економічні, екологічні і соціальні. До економічних чинників зазначені автори відносять такі: переваги територіальної концентрації, тобто ефект масштабу; зменшення вартості інновацій; спеціалізований ринок праці, можливості вертикальної та горизонтальної інтеграції, сприятливе інституційне середовище, розвинута виробничу і соціальну інфраструктуру [8, с. 187].

На жаль, характеристики екологічних та соціальних агломераційних чинників автори у своїй публікації не надають.

З. О. Сірик та В. Л. Засадній розглядають чинники, які стимулюють інвестиційну привабливість міських агломерацій. До них вони відносять: економічну усвідомленість, яка створюється концентрацією значної кількості економічно активних підприємств; спільну інфраструктуру; конкурентну перевагу, отриману завдяки концентрації ресурсів та економічної активності; соціокультурну різноманітність, що може сприяти культурному обміну та розвитку [5, с. 304].

Огляд наукової літератури за досліджуваною тематикою дозволив нам провести класифікацію чинників, які стимулюють формування міських агломерацій (табл. 1).

На нашу думку, врахування зазначених чинників дозволить розширити бачення ефективних шляхів удосконалення формування та розвитку міських агломерацій, зокрема в Україні. В нашій країні на сьогодні існує нагальна потреба у розробленні нормативно-правового забезпечення сталого розвитку агломерацій, законодавчому закріпленні поняття "міська агломерація", встановленні критеріїв визначення меж агломерацій, створенні планів стратегічного розвитку міських агломерацій.

Потребує закріплення на законодавчому рівні київська агломерація, яка існує де-факто багато років. Важливість цієї процедури обумовлена появою у передмістях Києва проблем, пов'язаних з наслідками повномасштабного російського вторгнення, які доцільніше та ефективніше можна вирішити спільно, шляхом співробітництва столиці, міст-супутників та територіальних громад. Зокрема, необхідно відновлювати зруйновану інфраструктуру та житло, будувати захисні споруди, налагоджувати транспортне пасажирське сполучення, здійснювати підготовку до наступного опалювального

Таблиця 1. Класифікація чинників, які стимулюють формування міських агломерацій

Групи чинників	Перелік чинників
Економічні	Надмірна концентрація промисловості у містах, можливість перенесення частини виробництв у приміські райони
	Можливість вертикальної та горизонтальної інтеграції підприємств на території агломерації
	Можливість спільного використання міжнародних територій та ресурсів
	Висока інвестиційна привабливість територіального простору міської агломерації
Екологічні	Високий рівень забруднення міського середовища промисловими підприємствами та автотранспортом, можливість його зниження
	Значне накопичення промислових та твердих побутових відходів; можливість спільного будівництва полігонів складування ТПВ чи сміттєпереробного заводу
	Можливість спільного використання водозаборів, водогонів, міських каналізаційних мереж та очисних споруд
Соціальні	Сприяння соціальній інтеграції населення міста та приміських населених пунктів
	Незадовільний стан більшості автомобільних доріг місцевого значення. Можливість формування спільної транспортної мережі на міських, міжміських та районних маршрутах з метою задоволення потреб щоденної маятникової міграції
	Можливість погодження маршрутів громадського транспорту та умов перевезень на території агломерації
	Надання можливостей жителям різних зон агломерації доступу до трудових, освітніх, медичних, торгових, культурних центрів, більш широкого вибору місця роботи
	Можливість збалансованого розвитку культурно-освітніх властивостей території

Джерело: розробка авторів.

сезону. Для цього потрібний спільний бюджет та єдина стратегія розвитку, які неможливо створити без закріплення на законодавчому рівні київської агломерації.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що головною передумовою виникнення міських агломерацій стало розширення площ міських територій під впливом урбанізаційних процесів, які за останні кілька століть отримали значний розвиток. Найвищий рівень урбанізації характерний для Північної Америки (83%), в ЄС він дорівнює 76%, в Україні — 69,7%. Вплив урбанізаційних процесів на формування міських агломерацій проявляється через неохочість вирішення низки негативних наслідків урбанізації, зокрема таких, як проблеми доступності житла та транспорту, зосередження значної кількості виробничих підприємств у межах великих міст, накопичення промислових та побутових відходів. Формування міських агломерацій стимулюється низкою економічних, екологічних та соціальних чинників, врахування яких дозволить розширити бачення ефективних шляхів удосконалення розвитку міських агломерацій в Україні. Перспектива подальших досліджень полягає в оцінці ролі міських агломерацій у сприянні сталому розвитку національних економік.

Література:

1. Дорошук О-М. Ю. Поняття "міська агломерація": розвиток уявлень і сучасне розуміння. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Географічні науки. 2017. Вип. 6. С. 52—57.

2. Богачов С. В. Управління розвитком міських агломерацій в Україні: економіко-правові проблеми. Схід. 2015. № 5. С. 14—17.
3. Агломерації: міжнародний досвід, тенденції, висновки для України. Аналітична записка / за ред. Н. Наталенко. Київ: Інститут громадського суспільства, 2017. 136 с.
4. Дронова О. Л., Лис Я. С. Управління міськими агломераціями: європейський досвід для реформ в Україні. Український географічний журнал. 2016. № 1. С. 47—52.
5. Сірик З. О., Засадній В. Л. Теоретичні засади дослідження агломераційних чинників інвестиційної привабливості громад. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2024. Том 9. № 1. С. 302—309.
6. Characteristics of Urban Agglomerations in Different Continents: History, Patterns, Dynamics, Drivers and Trends / W. Loibl, G. Etminan, E. Gebetsroither-Geringer, H. Neumann, S. Sanchez-Guzman. 2018. URL: <https://www.intechopen.com/chapters/59481>
7. Верховна Рада України. Про міські агломерації: проект Закону України "від 17.07.2017 № 6743. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH57B00A>.
8. Степаненко А. В., Омельченко А. А. Міські агломерації як форма сучасного світового процесу урбанізації. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2019. № 3 (108). С. 184—192.
9. Eurostat. Urban-rural Europe — demographic developments in rural regions and areas. 2024. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Urban-rural_Europe_-_demographic_developments_in_rural_regions_and_areas
10. Statista. Найбільші міські агломерації Європи у 2023 році. 2023. URL: <https://www.statista.com/statistics/1101883/largest-european-cities/>.
11. Angel S., Parent J., Civco D., Blei A., Potere D. The dimensions of global urban expansion: Estimates and projections for all countries, 2000—2050. Progress in Planning. 2011. Vol. 2. P. 53—107.
12. Ritchie H., Samborska V., Roser M. Urbanization. 2018. URL: <https://ourworldindata.org/urbanization>
13. Statista. Частка міського населення в усьому світі у 2023 році за континентами. 2023. URL: <https://www-statista.com/statistics/270860/urbanization-by-continent/>
14. World Bank. Urban population — European Union. 2023. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS?locations=EU>.
15. Державна служба статистики України. Чисельність наявного населення України на 1 січня 2022 року. 2022. Статистичний збірник. URL: http://db.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/publ_new1/2022/zb_Chuselnist.pdf
16. Світовий банк, Міжнародний банк реконструкції та розвитку. Україна: Огляд процесів урбанізації. 2015. URL: https://city2030.org.ua/sites/default/files/documents/Urban%20Review%20UA_0.pdf
2. Bohachov, S. (2015), "Managing the development of urban agglomerations in Ukraine: economic and legal problems", *Skhid*, vol. 5, pp. 14—17.
3. Natalenko, N. (2017), *Ahlomeratsii: mizhnarodnyj dosvid, tendentsii, vysnovky dlia Ukrainy. Analitychna zapyska [Agglomerations: international experience, trends, conclusions for Ukraine. Analytical note]*, In-t hromadians'koho suspil'stva, Kyiv, Ukraine.
4. Dronova, O. and Lys, Ya. (2016). "Management of urban agglomerations: European experience for reforms in Ukraine", *Ukrainskyi heohrafichnyi zhurnal*, vol. 1, pp. 47—52.
5. Siryk, Z. and Zasadnii, V. (2024), "Theoretical foundations of the study of agglomeration factors of the investment attractiveness of communities", *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky*, vol. 9, no. 1, pp. 302—309.
6. Loibl, W., Etminan, G., Gebetsroither-Geringer, E., Neumann, H. and Sanchez-Guzman, S. (2018), "Characteristics of Urban Agglomerations in Different Continents: History, Patterns, Dynamics, Drivers and Trends", available at: <https://www.intechopen.com/chapters/59481> (Accessed 10 Sep 2024).
7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), Draft Law of Ukraine "On Urban Agglomerations", available at: <https://ips.ligazakon.net/document/JH57B00A> (Accessed 10 Sep 2024).
8. Stepanenko, A. and Omelchenko, A. (2019), "Urban agglomerations as a form of the modern world process of urbanization", *Derzhava ta rehiony. Serii: Ekonomika ta pidpriemnytstvo*, vol. 3 (108), pp. 184—192.
9. Eurostat (2024), "Urban-rural Europe — demographic developments in rural regions and areas", available at: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Urban-rural_Europe_-_demographic_developments_in_rural_regions_and_areas (Accessed 10 Sep 2024).
10. Statista (2023), "Largest urban agglomerations in Europe in 2023", available at: <https://www.statista.com/statistics/1101883/largest-european-cities/> (Accessed 10 Sep 2024).
11. Angel, S., Parent, J., Civco, D., Blei, A. and Potere, D. (2011), "The dimensions of global urban expansion: Estimates and projections for all countries, 2000—2050", *Progress in Planning*, vol. 2, pp. 53—107.
12. Ritchie, H., Samborska, V. and Roser, M. (2018), "Urbanization", available at: <https://ourworldindata.org/urbanization> (Accessed 10 Sep 2024).
13. Statista (2023), "Share of urban population worldwide in 2023, by continent", available at: <https://www-statista.com/statistics/270860/urbanization-by-continent/> (Accessed 10 Sep 2024).
14. World Bank (2023), "Urban population — European Union", available at: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS?locations=EU> (Accessed 10 Sep 2024).
15. State Statistics Service of Ukraine (2022), "Population of Ukraine as of January 1, 2022", available at: http://db.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/publ_new1/2022/zb_Chuselnist.pdf (Accessed 10 Sep 2024).
16. World Bank and IBRD (2015), "Ukraine: Overview of urbanization processes", available at: https://city2030.org.ua/sites/default/files/documents/Urban%20Review%20UA_0.pdf (Accessed 10 Sep 2024).
Стаття надійшла до редакції 19.09.2024 р.

References:

1. Doroshchuk, O.-M. (2017), "The concept of "urban agglomeration": the development of ideas and modern understanding", *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*. Serii: Heohrafichni nauky, vol. 6, pp. 52—57.